

El temps dels amondawa

De tant en tant, encara, apareix la notícia del descobriment d'alguna nova tribu, o ètnia o poble, amagada sota l'espessor de la selva amazònica. Nosaltres, doncs, els descobrim a ells, els llevem la protecció antiquíssima de què gaudien, sovint els aboquem a la destrucció física, o com a mínim a la desintegració cultural, i tot això se suposa que en nom del progrés, de l'extensió implacable de la nostra manera de viure i de pensar, i en el millor dels casos en nom de la protecció que alguna institució –al Brasil n'hi ha, i de ben eficaces i serioses– els pot oferir. Amb una mica de respecte, d'assistència sanitària i d'escolarització delicada, sembla que ja hem fet el nostre deure. Nosaltres, els civilitzats. I llavors, si és possible i algú s'hi interessa, els estudiem, salvant –o no– aquells ponts que fins i tot per a l'antropòleg més intel·ligent i penetrant semblen insalvables. És el cas, doncs, que fa uns 25 anys, el 1986, els amondawa van ser descoberts a l'Amazònia, és a dir, que arribà fins a ells per primera vegada un món exterior, el nostre, abans desconegut del tot. D'això se'n diu *contacte*. Amb el primer contacte, i amb els posteriors, ara els seus pobles són ja de cases que semblen prefabricades en sèrie, tothom va vestit amb indumentària aproximadament *moderna*, i sembla que la major part ja parlen portuguès. Espere que els beneficis del contacte siguin superiors a la destrossa o esborrament d'una cultura. I, en tot cas, ja se sap que una cultura, per als qui l'observen des de fora, pot reservar sorpreses inexplicables. Distingits antropòlegs, nord-americans i brasilers, han estudiat els amondawa, especialment en matèria de llenguatge i cognició, i han conclòs que aquella bona gent no té un concepte abstracte del temps. O siga, que no posseeixen les estructures lingüístiques que relacionen el temps i l'espai, com quan diem, per exemple, "hem caminat durant tot el dia". No es tracta que els amondawa siguin "una gent sense temps", o fora del temps. Ells, com qualsevol altre poble, poden parlar d'esdeveniments i de seqüències d'esdeveniment: hem fet això i allò i després allò altre... Però els investigadors no hi han trobat una noció del temps independent dels esdeveni-

Joan Francesc Mira

ments o fets que passen. És a dir, sembla que no tenen una noció del temps com aquella *dimensió* dins de la qual es produeixen els esdeveniments. Habitualment, veiem el temps com una línia indefinida, al llarg de la qual situem els fets pas-

sats, o futurs o presents, i que es pot tallar en trossos curts o llargs (hores, dies, anys o segles) per a expressar quan, a quina distància, ha passat o pensem que passarà tal o tal fet de la nostra vida o de la història. Ells, allà sota els arbres de l'Amazònia, no fan absolutament res d'això.

I si açò és així, el senyor Immanuel Kant hauria de revisar més d'un concepte clau i universal. Perquè, què passa si l'espai i el temps no són tan universals com semblava? Què és aquesta noció, condició o categoria *a priori* del coneixement, si una part de la humanitat, ni que siga petita, no en té ni el concepte ni el nom? Els amondawa no parlen de temps, ni de mesos ni d'anys. No parlen de l'edat que tenen, sinó que tenen noms diferents per a les diverses etapes de la vida, i sembla que amb això n'hi ha prou per a aclarir-se. No hi ha paraules per a situar-se en el mapa del pas del temps a través de l'espai: ni l'abans i el després en la línia, ni una unitat de temps corresponent a una d'espai. No és qüestió d'incapacitat mental, ja que quan aprenen portuguès assimilen i gasten sense problemes els nostres conceptes habituals. És qüestió de cultura, de relació amb la realitat, i evidentment de llenguatge. Ara vostès facen un petit esforç i imaginin que són amondawa: imaginin que no hi ha hores, setmanes, mesos ni segles. Que no poden dir "això va ser fa deu anys", ni "de València a Barcelona són tres hores", ni tan sols "quant de temps que ha passat!", ni "no tinc temps", ni "encara falten tres dies". Imaginien que el temps no existeix en el llenguatge, simplement, i miren si poden continuar vivint. Miren d'intentar-ho un dia, només un dia, i comproven quin és el resultat. Els amondawa poden, sempre han pogut, i no sembla que per això hagen estat més infeliços ni menys humans que qualsevol altre poble. He de dir que, pensant-ho bé, m'agradaria compartir aquesta experiència, però només durant un poc... de temps.

"Ara vostès facen un petit esforç i imaginin que són amondawa: imaginin que no hi ha hores, setmanes, mesos ni segles. Que no poden dir 'això va ser fa deu anys', ni 'de València a Barcelona són tres hores', ni tan sols 'quant de temps que ha passat!', ni 'no tinc temps', ni 'encara falten tres dies'. Imaginien que el temps no existeix en el llenguatge, simplement, i miren si poden continuar vivint"